

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen
Møte torsdag den 29. juni 1950 kl. 17.

Møtet ble ledet av formannen, F i n n M o e .

Der ble ikke foretatt navneopprop. Utenom komiteens medlemmer var til stede:

Statsministeren, utenriksministeren, forsvarsministeren og justisministeren. Videre utenriksråd Skylstad, ekspedisjonssjef Anker, statssekretær Dag Bryn og byråsjef Sivert Nilsen.

Formannen: Dette møte er sammenkalt etter ønske av statsministeren, for å gi forskjellige av Regjeringens medlemmer anledning til å redegjøre litt for den situasjon som er oppstått og de tiltak som er truffet i den anledning, og ennvidere de forholdsregler som må tas for en eventuell videre utvikling av situasjonen.

Jeg tror det er best at Regjeringens medlemmer med en gang får komme med sine redegjørelser, og gir da ordet til statsministeren.

Statsminister Gerhardsen: Regjeringen ville gjerne få denne anledning til å orientere den utvidede utenrikskomite litt om hvorledes den for sitt vedkommende vurderer situasjonen, og om hvilke tiltak den har gjort eller mener er nødvendige å gjøre i denne situasjon. Det er naturlig at henholdsvis utenriksministeren, forsvarsministeren og justisministeren redegjør for sine spesielle områder, som det først og fremst gjelder, og jeg vil be om at de i tur og orden kan få anledning til det. Det er et par mindre spørsmål som faller litt utenfor rammen for de tre departementer, som jeg gjerne vil få nevne ganske kort.

Regjeringen har bedt Direktoratet for Økonomisk Forsvarsberedskap, som jo ligger under Handelsdepartementet, om å utarbeide en oversikt over beholdningene og forsyningene, slik at Regjeringen kan få den og foreta en vurdering av hvorvidt det kan være nødvendig å gjøre noe særlig på det område.

Spørsmålet om handelsflåtens og fangstflåtens stilling i den nuværende situasjon, sorterer under Industridepartementet, og det har vært en forutsetning at i slike situasjoner skal Utenriksdepartementet og Industridepartementet sammen med representanter for rederne og sjømannsorganisasjonene komme sammen for å overveie hvilke tiltak som kan være nødvendige på det område.

Videre har en bedt om at sjefen for Utenriksdepartementets Pressetjeneste, Hans Olav, sammen med pressesekretæren på Statsministerens Kontor skal være oppmerksomme på hvorvidt det i denne situasjon kan være nødvendig å sette noe bestemt inn når det gjelder den alminnelige informasjons- og opplysningstjeneste.

Endelig har Regjeringen satt i gang arbeidet for å kunne være forberedt på å møte en mere tilspisset situasjon enn den en har i dag.

Til slutt vil en da gjerne før vi går fra hverandre i dag, få avtalt med utenrikskomiteen hvordan man skal forholde seg hvis situasjonen tilspisses slik at

det kan være behov for å få den utvidede utenrikskomite sammen, kanskje på kort varsel. – Det er det jeg har å si til å begynne med.

Utenriksminister Lange: Jeg skal ikke trette med å gjenta det som har fremgått av avismeldingene, jeg går ut fra at alle komiteens medlemmer har fulgt med i det. Jeg skal bare som bakgrunn for den vurdering som vi vel må se å komme frem til i fellesskap, få lov til å gi en del opplysninger som vi har fått fra våre stasjoner ute i forbindelse med denne situasjon.

Jeg tar først det som har passert mellom Regjeringen og vår delegasjon i New York. Før møtet i Sikkerhetsrådet søndag hadde det ikke vært noen kontakt mellom delegasjonen og departementet, fordi jo møtet ble sammenkalt med så kort varsel at muligheten overhodet ikke var der. Delegasjonen har siden meldt inn at den hadde visse betenkeligheter med hensyn til den første amerikanske resolusjonen på et bestemt punkt. Den syntes ennå at meldingene fra Korea var såvidt sparsomme at det kunne være noen tvil om de opplysningene som forelå ga grunn for en så kategorisk dom som den som ble innholdet. Men som kjent stemte den allikevel for det amerikanske forslaget som fastslo at der forelå et angrep, og de opplysninger som siden kom, bare få timer etterpå fra F.N.s Koreakommisjon, gjorde at enhver tvil for vår delegasjons vedkommende bortfalt, det var et klart offensivt angrep en sto overfor.

Tirsdag morgen fikk vi her i byen fra den amerikanske ambassade en henvendelse hvor de bad om norsk støtte til et forslag som den amerikanske delegasjon aktet å fremme i Rådets møte senere på dagen. Det var det forslaget som siden ble Rådets beslutning, og hvor den positive del var at medlemsstatene skulle oppfordres til å yte slik hjelp til republikken Korea som måtte være nødvendig for å slå tilbake det vepnede angrep fra Nord-Korea.

Da vil hadde fått den henvendelsen, sendte jeg etter konferanse i Regjeringen følgende melding til vår delegasjon:

«Den norske Regjering har mottatt anmodning om å støtte et forslag som U.S.A. akter å stille om at medlemsstatene må» – og så siterer jeg beslutningen - «yte slik støtte som måtte være nødvendig for å slå tilbake det vepnede angrep fra Nord-Korea. Jeg kjenner ikke forslagets fulle ordlyd, men såvidt jeg her kan bedømme situasjonen, henstiller jeg til Delegasjonen at den, under forutsetning av at forslaget har tilslutning fra Storbritannia, gir sin støtte til det amerikanske forslag.»

Så kom det umiddelbart etterpå en melding fra delegasjonen i New York om at Sunde dagen før, altså mandag, hadde hatt en konferanse med Sikkerhetsrådets fungerende president Benegal Rau, som ønsket å forelegge et forslag til resolusjon. Dette indiske forslag, som ble antydnet på denne måte overfor Sunde, viser først til at uoverensstemmelsene mellom F.N.s medlemmer har skapt en situasjon hvis fortsettelse er en fare for freden. Forslaget inneholder deretter en anbefaling til den amerikanske og sovjet-russiske regjering om som et første skritt for å lette den nåværende spenning snarest å sammenkalle et møte på høyest mulig plan for å bekrefte begge parters intensjon om å avgjøre alle uoverensstemmelser ved fredelige midler. Han begrunner forslaget med at stillingen nå er slik at alle må gjøre sitt

ytterste for å kjempe for fred. Indias erfaring fra Pakistankonflikten i vår hadde etter Rau's oppfatning bevist verdien av forhandlinger på høyt plan. En anbefaling fra Sikkerhetsrådet kunne også gjøre det lettere for Truman å få istand et slikt møte ved at saken løftes ut av internasjonal politikk.

Så føyer Sunde til at han tviler på at det er opportunt å rette en slik henvendelse bare til U.S.A. og Sovjet-Samveldet. Rau sa også at den britiske representant Terence Shone ikke hadde noen innvendinger, dog hadde han ingen instruks. Den amerikanske representant, Gross var skeptisk, men ville når Austin var tilbake, komme tilbake til spørsmålet.

Så kommer der noen opplysninger om hvordan en del andre delegasjoner er stemt: Cubas, Egypts og Equadors representanter er personlig gunstig stemt, Bebler derimot ikke. Bebler er Jugoslavias representant. Han mente at saken ikke bare berører de to stormakter.

Vi drøftet også dette i Regjeringen, og svarte tilbake som følger:

«Jeg er sterkt skeptisk overfor det indiske forslag. Tidspunktet for en appell til U.S.A. og Sovjet-Samveldet er uheldig og kan virke som en åpen erkjennelse av de Forente Nasjoners maktesløshet. Appellen kan videre gi næring til den oppfatning at motsetningene i verden står mellom U.S.A. og Sovjet-Samveldet, mens vi i virkeligheten står overfor farer som truer hele den frie verden. Det synes naturlig at Sikkerhetsrådet nå konsentrerer seg om Korea-konflikten. Kommer det ingen vei der, bør hele situasjonen overveies påny før det rettes en appell som foreslått av India. Det forekommer meg at en appell som eventuelt fremsettes samtidig med en kommunistisk militær triumf i Korea, ikke har den rette bakgrunn i situasjonen. Delegasjonen bør dog ikke motsette seg det indiske forslaget, hvis det er en sterk stemning for det innenfor Sikkerhetsrådet, også hos den britiske og den amerikanske delegasjon.»

Det var på basis av disse to meldingene herfra at Sunde så i Sikkerhetsrådets møte tirsdag ettermiddag sluttet opp om president Truman's beslutning. Det heter i denne meldingen at i sin erklæring viste Truman til 2. avsnitt i Rådets resolusjon av 25. juni. Det var åpenbart presidentens mening å antyde at denne resolusjon dannet grunnlaget for aksjonen uten uttrykkelig å påberope seg slik hjemmel. Amerikanernes resolusjonsforslag på ettermiddagsmøtet viste klart at de la vekt på snarest mulig å få aksjonen klart regularisert i forhold til De Forente Nasjoners pakt.

Når de gikk til aksjon få timer før møtet, var dette i første rekke på grunn av den hurtige utvikling i Korea. En medvirkende årsak kan ha vært at amerikanerne forutså muligheten av at Malik kunne innfinne seg for å nedlegge veto. I så fall ville det være bedre å ha aksjonen i gang enn å bli tvunget til å handle etter at resolusjonsforslaget var forkastet. Underhånden meddelte et medlem av den amerikanske delegasjon at de i så tilfelle ville søkt Generalforsamlingen innkalt til ekstraordinært møte neste dag. Det er vel tvilsomt om generalforsamlingen hadde kunnet innkalles på så kort varsel og at en resolusjon av denne fullt ut ville kunne ha regularisert resolusjonen om aksjon. –

Såvidt vi vet gjennom meldingen fra vår delegasjon i New York er Sikkerhetsrådet i øyeblikket ikke innkalt til noe nytt møte, men fra og med lørdag

overtar Norge formannsstillingen for juli måned, og det hviler jo da et stort ansvar på vår delegasjon der borte. Jeg har derfor bedt Sunde om å oppgi hvilke behov han eventuelt måtte ha for forsterkninger til delegasjonen av arbeidshjelp av forskjellig slag i den tid han innehar stillingen.

Utheim: Hvem består delegasjonen av utenom Sunde?

Utenriksminister Lange: Det er ambassaderåd Stabell, så er det to yngre sekretærer og dessuten hans pressemedarbeider, Hans Engen. Det er de som er der borte i øyeblikket.

Som det vil huskes, ble resolusjonen som godkjenner den amerikanske aksjon vedtatt med 7 stemmer, idet Egypt og India ikke stemte, under henvisning til at de ikke hadde noen instruks. De har siden meldt at de stemmer for resolusjonen, så den er altså nå vedtatt med 9 stemmer, mens Jugoslavia alene stemte imot, og Sovjet-Samveldet ikke var til stede.

Vi har også fått en melding fra ambassaden i Washington, som gir den amerikanske vurdering som ligger til grunn for at de gikk til aksjon så raskt og så kraftig som de gjorde. Den framkom på en felleskonferanse som ble holdt i State Department tirsdag den 27. juni; etterat samtlige A-pakt-landenes diplomatiske representanter hadde bedt om konferanser ble de sammenkalt til en felles orienteringskonferanse. Og på denne felleskonferansen som ble ledet av Perkins, Assistant Secretary of State for European Affaires, var det den politiske rådgiver i State Department, Kennan, som la frem selve den amerikanske vurdering, og han gjorde det i noenlunde følgende ordelag:

Den amerikanske regjering antar at det ligger et helt kompleks av motiver bak den sovjetrussiske beslutning om Koreaaksjonen. De følgende motiver antas å være de viktigste:

1. Det tidspunkt var nå inntruffet da trening og ekvipering av de nordkoreanske styrker var fullført i en grad som skulle gi overveiende sannsynlighet for en hurtig og seirrik invasjon.
2. Sovjetrusserne har tydeligvis besluttet ikke å ville delta i utformingen av en fredstraktat for Japan. Av den grunn er det av enn større strategisk betydning for Sovjet-Samveldet å kunne kontrollere hele Korea. Amerikanerne antar at aksjonen er planlagt gjennomført på en slik måte at den om nødvendig eventuelt kan stoppes uten at den sovjetrussiske regjering offisielt er kompromittert, jfr. erklæringen fra Nord-Korea om at aksjonen er satt i gang av Syd-Korea. Følgelig kan derfor sovjetrusserne når som helst la den nordkoreanske regjering erklære at «angrepet» sydfra er slått tilbake, og at forfølgelsesaksjonene mot det Sydkoreanske område derfor avsluttes og at denne lokale konflikt dermed er løst ved at man har gitt Syd-Korea en lærepenge.

State Department har foreløpig ingen informasjon om at det nå er sovjetrussernes bevisste hensikt å åpne en storkrig. Det er ikke i og for seg på grunn

av Koreas strategiske betydning at amerikanerne har funnet å måtte gå til en slik aksjon, men fordi tidspunktet og måten som angrepet er satt i gang på, gir det «en veldig symbolsk betydning.

Hvis en under de omstendigheter som foreligger tillot det alminnelige inntrykk å feste seg at Vestens holdning er svak og ubesluttet, ville det kunne få voldsomme virkninger i Asia og Stillehavsområdet, og det ville neppe være til å unngå et tilsvarende tilbakeslag også i Europa.

Kennan nevnte spesielt at virkningene ville være ødeleggende for U.S.A.s stilling i Indo-China og Formosa og Filippinene om intet ble gjort i Korea. Det ville dessuten ha meget alvorlige konsekvenser for behandlingen av det japanske problem. På lengere sikt vil også virkningen i Tyskland bli «nølen og tvil». U.S.A.s regjering mener ikke med å gi denne hjelp og støtte til Korea, å begå en fiendtlig handling mot Sovjet-Samveldet. Hvis derimot sovjetrussiske styrker med sovjetrussiske insignier og uniform tar del i kampen og herunder kommer i aksjon mot amerikanske styrker, vil det – etter Kennans personlige oppfatning, som han understreket foreløpig sto for hans egen regning – oppstå «en totalt forskjellig situasjon som ville kreve andre virkemidler.»

Formosa-aksjonen ble av Kennan beskrevet som «et korttidsskritt som var påtvunget den amerikanske regjering av omstendighetene». Kennan uttalte at Formosaregjeringen muligens ville motta beskjeden om at sjø- og luftoperasjoner mot fastlandet måtte innstilles, med blandede følelser, men han mente at de ville akseptere det. Det fremgår jo av pressemeldingene at de etter noen nølen har gjort det. Til gjengjeld får Formosa-regjeringen den amerikanske beskyttelse av øya som de selv lenge har bedt om. Kennan presiserte at den amerikanske regjering aldri har hatt eller har til hensikt å søke Formosa omdannet til amerikansk interessesfære. U.S.A. ville gjerne ha sett at F.N. hadde vært i stand til å overta hele dette problem og «frita oss for våre forpliktelser.»

På spørsmål fra Sir Oliver Franks, den engelske ambassadør i Washington, uttalte Kennan at ordre i samsvar med presidentens erklæring var sendt ut natt til 27. juni – d.v.s. i virkeligheten ca. 12 timer før Sikkerhetsrådets møte – til McArthur, som vil være øverste leder for operasjonen i sin egenskap av øverstkommanderende for styrkene i det fjerne østen. Det vil ikke bli operasjoner nord for 38. breddegrad. – Det går inn som et ledd i hele den måten tingene tas på, såvidt jeg kan skjønne, at man vil unngå alt som kan virke som provokasjon eller gi noe reelt grunnlag for å si at det er noe offensivt i den aksjonen som er satt i gang. Det svekker naturligvis på den annen side i høy grad mulighetene militært sett.

Til slutt sa Kennan at den amerikanske regjering var klar over at det som var gjort innebar en risiko, «men vi følte at vi måtte opptre fast og bestemt i denne situasjon.»

Det ble videre under omtalen av den amerikanske aksjonen i De Forente Nasjoner uttalt at den amerikanske regjering mener at den handlet i samsvar med resolusjonen i Sikkerhetsrådet søndag og i hvert fall i dens ånd når den natt til tirsdag hadde instruert McArthur om å gå til aksjon. –

Så kommer det til slutt her bare noen betraktninger om ordlyden i resolusjonen, og at det var på det rene at den hadde britisk støtte. –

Vi ba onsdag, var det vel, admiral Jacobsen, som er vår liaison-mann til den sentrale plangruppen innenfor Atlanterhavspaktens Standing Group, om å ta kontakt med direktøren for Standing Group, for å høre om man på militært hold vurderte situasjonen slik at den innebar økede risikomomenter som ville kreve omlegging av arbeidet innenfor Atlanterhavspakten, og vi har fått svar tilbake at vurderingen hos direktøren – som vel da taler etter drøftinger i Standing Group, - skjønt det ikke fremgår uttrykkelig av meldingen – er den at «slik som stillingen i øyeblikket fortøner seg, finner Standing Group som en planleggende gruppe innenfor den Nordatlantiske Traktatorganisasjon *ikke* grunn til å ta ekstraordinære skritt, men lar planleggingen gå sin gang etter programmet.

Utviklingen følges imidlertid nøye, og skulle situasjonen forverres, kan spørsmålet om hva som kan og bør gjøres bli opptatt.»

Admiral Jacobsen har fått løfte om å bli holdt underrettet om konflikten skulle forverres. –

Endelig har vi i dag fått en melding fra vår ambassade i Moskva, som forteller litt om reaksjonen der, til utfylling av avisene:

«Den sovjetrussiske presses reaksjon på Koreaaksjonen, som i de første par dager var forbeholden, er 28. juni mer tydelig.» Så kommer Pravdas kommentar, som vi kjenner:

«Pravda kommenterer på første side Trumans erklæring om å støtte Syd-Korea og beskytte Formosa, og hevder at dette viser at den amerikanske regjering har tatt aggressive skritt mot Nord-Korea og China. Pravda sier videre at Truman's opptreden savner sidestykke i etterkrigstiden med hensyn til å krenke F.N.s charter. Endelig har hverken F.N. eller noe annet internasjonalt organ bemyndiget Amerika til å gripe inn.

På sovjetrussisk hold benektes som kjent gyldigheten av Sikkerhetsrådets beslutning siden ikke alle de faste medlemmer var med.

Den amerikanske henstilling til Sovjet-Samveldet om å bruke sin innflytelse i Nord-Korea er ennå ikke nevnt i Moskva-pressen, som heller ikke opplyser at amerikanske stridskrefter allerede er i kamp.

Ambassaden meddeler at i diplomatiske kretser i Moskva er den alminnelige mening at Sovjet-Samveldet foreløpig ikke ønsker å engasjere seg for sterkt, og at det søker å unngå innenlandsk nervøsitet. I Moskva kan det dog merkes stor interesse for nyheten og litt uro hos enkelte.»

Det er det vi har å opplyse ut over det som har stått i avisene, og det er jo ikke så meget. Det er naturligvis på grunnlag av et såvidt tynt materiale vanskelig å gjøre seg opp noen sikker vurdering.

Jeg tror jeg kan si at Regjeringen mener at der ikke er noen umiddelbar sannsynlighet for en slik tilspisning av situasjonen at vår sikkerhet skulle bli direkte truet, men på den annen side er jo situasjonen av den art at alt er mulig. Alt

avhenger i virkeligheten av hvilken reaksjon man i Moskva til slutt kommer frem til er den riktige, og det vil vel avhenge meget av hvordan den videre militære utvikling på Korea arter seg i den nærmeste tiden fremover.

For å være så godt informert som mulig, har vi sendt våre ambassadører i London og Washington, som var hjemme på ferie, tilbake pr. fly. De fløy tilbake begge to igår, med instruks om å søke så fort som mulig å få foretrede for utenriksministrene for, som medlemmer av Atlanterhavspakten, å be om en vurdering av risikomomentene for det nordatlantiske område, og ellers be om å bli holdt løpende informert om vurderingen ettersom situasjonen utvikler seg.

Vi ser det slik at vi her i Norge i denne situasjon bør opptre i takt med våre allierte, vi bør ikke på noen måte gjennom forhastede tiltak gi uttrykk for noen nervøsitet og likesom springe foran de andre. Vi bør på den annen side innrette oss slik at vi såvidt mulig kan være i takt med dem, hvis situasjonen skulle forandre seg slik at det blir nødvendig.

Vi har også hvor det gjelder utenriktjenesten overhelt det tekniske apparat hva angår chifretjenesten og styrket den i noen monn, og vi har under overveielse, hvis situasjonen skulle tilsi det, å sende tilbake også andre av våre representanter ute som er hjemme på ferie nå. Ulykken vil nemlig i denne situasjon at i år har svært mange av våre stasjonssjefer ute fulgt den stående oppfordring som de alltid har om å forsøke å forlegge sine ferier til Norge, for ikke å miste kontakten med hjemlandet, slik at i øyeblikket er generalkonsulene i alle våre største generalkonsulater også hjemme. Vi er i daglig forbindelse med dem, og kan når som helst beordre dem tilbake med fly, hvis situasjonen skulle tilsi det. Det er ikke gjort ennå.

Det er hva jeg kan si i øyeblikket om hva vi har foretatt oss for Utenriksdepartementets vedkommende. Vi har jo dessuten så langt det lar seg gjøre gjort klart, så hvis situasjonen skulle bli slik at ytterligere skritt blir nødvendige, har vi alt liggende klart til øyeblikkelig ekspedisjon.

Formannen: Jeg skal få takke utenriksministeren for hans redegjørelse. Så vil jeg be forsvarsministeren redegjøre for de tiltak som er truffet fra Forsvarsdepartementets side.

Statsråd Hauge: Det er ikke så meget jeg har å si. Vi har gjort hva vi kunne for å holde øynene og også ørene oppe. Jeg er aldeles enig i det utenriksministeren sa, at det er av overordentlig stor betydning nå at man kan holde kontakt med sine allierte. Man kjenner i den nåværende situasjon – om jeg får legge til det – en ganske særskilt glede over at man *har allierte*, at man ikke behøver, slik som vi måtte det i 1948, stadig å overveie isolerte aggresjoner for eksempel for Nord-Norges vedkommende. Det å ha allierte gir oss i en ellers uhyggelig situasjon en viss ro.

For mitt vedkommende treffer det seg slik at jeg skal reise til Storbritannia imorgen – det er en slags etterakst etter møtet i København – og jeg vil da benytte anledningen til å få en konferanse med den britiske forsvarsminister.

Det som er skjedd hos oss, er følgende: Vi holder alle nøkkelmenn på plass, og har derfor – uten at det skulle vekke noen oppsikt – inndratt ferien for nøkkelmennene. Som et ledd i det syntes vi at vi måtte kalle tilbake de militære sjefer som var på tjenestereise til Nord-Norge, den var bestemt for lang tid siden. Vi har på samme måte som Utenriksdepartementet lagt vinn på å holde sambandet i orden, slik at man i all fall ikke skulle ha noen vanskeligheter med *det*. På vår kant har vi, i samsvar med Regjeringens syn, ikke gått til noen særlige innkallinger. Det vil vi jo også trenge Stortingets samtykke til. Vi har for eksempel ikke gått til noen forlengelse av tjenestetiden for dem som er inne på den måte at vi utsatte dimittingen. Dette siste – det vil jeg gjøre særskilt oppmerksom på – kunne det naturligvis være visse ting som talte for. Men å utsette de dimittingene som skulle foregå etter normal orden i hæren, innebærer i virkeligheten at man starter kjeden av akutte beredskapstiltak. Det innebærer også et slikt tegn på sterk uro fra Regjeringens side, at det neppe kunne foretas alene uten samtidige relativt vidtrekkende tiltak på andre områder. Faren for oppkjøp og hamstring er nevnt som eksempel. Hvis man går til nokså utpregede beredskapstiltak på det militære område, måtte man formodentlig samtidig sette i verk en rekke tiltak, for eksempel rasjoneringsiltak på den sivile siden. Regjeringen er kommet til at det i dag, på det nåværende grunnlag, ikke vil være riktig å gå til slike skritt.

Men det er en selvfølge at man innenfor alle de militære institusjoner *overhaler sin beredskap*, gjør seg klar til de aksjoner som måtte komme dersom Regjeringen besluttet at beredskapen skulle heves. Vi har gått igjennom det i de siste dager, og jeg tror man kan si at situasjonen i så måte er relativt tilfredsstillende.

Det det kunne bli tale om, hvis man fant at situasjonen forverret seg på en slik måte at vårt land og andre land innenfor Atlanterhavssamfunnet måtte ta øyeblikkelige og relativt vidtgående skritt for å heve sin beredskap, det måtte være å *etablere beredskapstrinn I*. Vi skjelner mellom 3 beredskapstrinn: Beredskapstrinn I som innebærer relativt få ekstraordinære innkallelser, men som vil bety *at* man får en særskilt vakt- og sambandsordning, *at* man oppretter en del staber som ikke eksisterer ellers i fred, og *at* man setter full fart på de direkte mobiliseringsforberedelser. Beredskapstrinn II innebærer en *delvis* mobilisering. Beredskapstrinn III innebærer *full* mobilisering. Man kan etter mitt skjønn ikke se bort fra at vi kan komme i den situasjon, i en nokså nær fremtid, i de dagene som vi har foran oss, at det i all fall kan ansees hensiktsmessig å *etablere beredskapstrinn I* – det lavere beredskapstrinn. Det burde – i samsvar med det syn utenriksministeren gjorde gjeldende – skje i samsvar med handlingene hos våre allierte, i samsvar med det alminnelige syn innenfor Atlanterhavsmaktene. Det blir naturlig her i denne komite å reise det spørsmål *om Regjeringen ville ha de nødvendige fullmaktene i en slik situasjon*.

Jeg vil henlede oppmerksomheten på at Stortinget i 1948 ga Regjeringen en fullmakt som rekker et stykke på vei. Det heter i punkt IV i den fullmakt som ble vedtatt i forbindelse med proposisjonen om vedtak om beredskapstiltak, følgende:

«Dersom det ansees nødvendig som sikkerhetsforanstaltning på grunn av den internasjonale situasjon, kan Kongen bestemme:

1. Militære avdelinger og militært personell, som ellers skulle ha vært dimittert, kan fortsatt holdes inne.
2. Militære avdelinger og militært personell kan kalles inn til ekstraordinær beredskapstjeneste også utover de innkallinger som er omhandlet under post II.

Senest 4 uker etter at Kongen har truffet slik bestemmelse skal der forelegges Stortinget forslag om dekning av de utgifter som er forbundet med tiltakene.»

Denne fullmakten ble vedtatt, som jeg sa, i forbindelse med proposisjonen om de ekstraordinære beredskapstiltak. Den står under et vedtak som har overskriften «Vedtak om ekstraordinære beredskapstiltak m.m. 1. januar 1949 – 30. juni 1950». Men det må etter min mening være riktig å fortolke denne fullmakten slik at den også gjelder utover denne såkalte beredskapsperioden. I virkeligheten er den en fullmakt som en regjering bør ha til stadighet i usikre tider.

Når det gjelder spørsmålet om fullmakten til å bruke midler utover det ordinære, som vil bli aktuelt i forbindelse med en forhøyelse av beredskapen, så er jo situasjonen den at det fremdeles er noen penger igjen på den gamle beredskapsbevilgningen, som måtte tas i bruk i et slikt tilfelle, selv om det lå utenfor dens normale forutsetninger. Jeg går også ut fra at man i en slik situasjon måtte bruke de strengt nødvendige midler også i tillegg til de ordinære bevilgninger. Det er en selvfølge at man da på det tidligst mulige tidspunkt måtte få saken inn for Stortinget til ordinært vedtak.

Jeg vil gjerne legge til at mens man nok muligens kan tenke seg en situasjon hvor Regjeringen ville ønske å heve beredskapen opp til det man kan kalle beredskapstrinn I, uten at man fant det nødvendig å kalle hele Stortinget sammen, så er det synes jeg, vanskelig eller rettere sagt umulig, å tenke seg at en regjering skulle ønske å etablere beredskapstrinn II eller gå til mere vidtgående skritt uten at den samtidig tok skritt til å kalle Stortinget sammen. Men jeg tror man skal være klar over at man nok kan komme i en slik mellomstusituasjon, hvor Regjeringen ville ønske å foreta visse skritt for å heve beredskapen, uten at det kanskje ville være betimelig og riktig å ta et så vidt drastisk skritt som å kalle Stortinget sammen. For det tilfellet er det nettopp jeg har bragt disse spørsmålene om fullmaktene frem her. Jeg tror at situasjonen skulle være relativt tilfretsstillende på det området.

Formannen: Jeg takker forsvarsministeren. Så tror jeg at justisministeren gjerne vil redegjøre for hvordan saken ligger an innenfor hans område.

Statsråd Gundersen: Da bør det vel sies litt om tre ting: det ene er sivilforsvaret, det annet politiet, og det tredje det problem som vi ofte har hatt oppe her: beredskapslovgivningen.

Når det gjelder *sivilforsvaret*, er stillingen, som man vet den, at vi der står meget langt fra den grunnorganisasjon som sivilforsvaret må ha, vi står tre år bakenfor den organisasjon og de anlegg og de materielle anskaffelser som sivilforsvaret bør ha for å kunne virke, så det har for så vidt ikke særlig stor mening i dag innenfor rammen av de resurser vi har, å tale om en høyere eller lavere

beredskap i sivilforsvaret. En høyere beredskap der kan bare nåes ved at vi påskynner farten i utbyggingen av den forsvarsordning vi må ha på dette område, hvilket vil kreve bevilgninger og anvendelse av arbeidskraft i et forholdsvis stort omfang. Regjeringen har ikke funnet på det nåværende tidspunkt å ville be Stortinget om slike bevilgninger, men selvsagt vil situasjonen her kunne skifte meget raskt, og da får vi altså komme tilbake til spørsmålet.

Når det gjelder *politiet*, er stillingen i dag dårligere enn den var sist vi drøftet spørsmålet i 1948. Da var, som kjent, stillingen den at politiet jo hadde hatt en meget stor styrke, men ettersom oppgavene ble mindre, kunne vi skjære styrken ned, og vi sto dengang foran en nedskjæring av ganske store dimensjoner. For å øke vår beredskap gjorde vi det på den måte at vi beholdt hele den styrken av midlertidige folk som vi ellers skulle ha sagt opp, og så trakk vi inn til Politiskolen i Oslo og til den ekstraordinære politiskole som vi la opp ute på Ski, en 350-400 mann, som vi da hadde liggende der som en mobil reservestyrke, godt utrustet og forholdsvis godt utdannet. I mellomtiden er nå politistyrkene skåret ned, og de er i dag ikke større enn at de så vidt rekker til til de normale oppgaver, og de fleste politimestre mener, som kjent, at de ikke en gang strekker til til de normale oppgaver. Vi har ikke i dag de samme muligheter som vi hadde forrige gang; vi kan ikke i dag trekke inn fra politistyrkene ute i landet 4-5 hundre mann som det nå kunne komme på tale å bruke; det kan vi ikke gjøre. Skal vi øke politistyrken nå, så må det skje ved innkalling av folk utenfor styrkene. Ved full beredskap regner vi med at vi må ha en tilleggsstyrke av politi på 4-5 hundre mann utover det som man altså har som normalt vakthold, til sikring mot indre kup og mot panikk og uorden som naturlig vil oppstå i forbindelse med krig eller truende krig. Skulle man gå til en sådan innkalling av reserver, så kreves det for det første *lovhjemmel* for det. Vi kan formodentlig ta den av årsklassene 1940-44 som nå er innrullert i Heimevernet. Og det vil kreve *bevilgninger*. Heller ikke dette har man altså funnet å ville gå til på det nåværende tidspunkt.

Så får jeg si et par ord om den såkalte *beredskapslovgivning*. Vi har liggende ferdig forberedt og ferdigskrevet et forslag til lov om særlige rådgjerder under krig. Det tar sikte på en hel rekke forhold. For det første skal den gi klar hjemmel for Regjeringen til å handle også når Stortinget ikke er samlet og under slike vilkår at Stortinget ikke kan samles. Altså man vil i denne loven gi uttrykk for det samme i lovs form som den såkalte «Elverums-fullmakt» i sin tid gjorde. For det annet inneholder dette lovutkastet hjemmel for en rekke sikringstiltak som det nå ikke finnes lovhjemmel for. Den koordinerer og regulerer forholdet mellom militære og sivile myndigheter, den gir hjemmel for å organisere lokale statsforvaltningssentra ute i fylkene, og for delegasjonen av myndighet fra Regjeringen til fylkene, og gir videre hjemmel for et utstrakt selvstyre ute i landet dersom forbindelsen med sentrum, med Regjeringen, av en eller annen grunn skulle bli brutt. Sammen med dette lovutkastet er det en rekke andre som går inn under beredskapslovgivningen, men som det kanskje ikke er nødvendig å nevne. Dette lovkonseptet vil – det var allerede på forhånd bestemt – nå under enhver omstendighet bli fremmet, og det er meningen at for endels vedkommende skal justiskomiteen ta fatt på arbeidet med

den ca. 20. september, så vidt jeg forstår, og selve denne krigsloven – om man skal kalle den så – bør jo da komme under arbeid samtidig. Justiskomiteen har visst nok vært noe i tvil om hvorvidt *den* skal behandle den lov eller utenriks- og konstitusjonskomiteen; det bør vel bli en kombinasjon av begge, skulle jeg tro.

Når det gjelder alminnelige direktiver til sivile embets- og tjenestemenn, er det også på dette felt utført ganske meget arbeid, og jeg tror man kan si at i det vesentlige er der retningslinjene trukket opp, og det vil være mulig å få dem sendt ut på meget kort varsel.

Formannen: Jeg takker justisministeren for hans redegjørelse. For at ikke det spørsmål skal bli reist unødvendig, vil jeg få lov å si at jeg i formiddag drøftet med Stortingets president det spørsmål som melder seg for den utvidede utenrikskomitees vedkommende. Om det skulle bli nødvendig å innkalle komiteen, så må man ha varamenn, og jeg vil da gjerne be Stortingets president redegjøre for de skritt som han har tenkt å ta i den anledning.

Natvig Pedersen: Det var min mening i kveld kl. 19 å innkalle valgutvalget og eventuelt ha møte i valgkomiteen et kvarter før kl. 10 i morgen for å lage en innstilling om varamenn til den utvidede utenrikskomite. Etter mitt skjønn er det mest praktisk ikke å gjøre det som tidligere å ha personlige varamenn for hver enkelt, men å ha partivise et visst antall varamenn, slik at den første rykker opp og så etter tur. Jeg hadde tenkt meg at det skulle være tilstrekkelig å oppnevne 10 varamenn, omtrent det halve av medlemsantallet i den utvidede utenrikskomite, 4 fra arbeiderpartiet, 2 fra høyre, 2 fra venstre og 1 fra bondepartiet og 1 fra kristelig folkeparti. Men man kan naturligvis også ta noen flere.

Hambro: Jeg tror det ville være praktisk å ta noen flere. Hvis tingene går noenlunde fredelig, vil det bli adskillige borte. Det vil være noen medlemmer av denne komite som møter i Strasbourg, det vil være noen medlemmer av denne komite som møter på F.N.s generalforsamling – det vil gjelde flere av dem som er her, så jeg tror man måtte oppnevne et noe større antall varamenn.

Natvig Pedersen: Hvis komiteen er enig i denne fremgangsmåte, vil det være greit at partienes representanter da er klar til i kveld kl. 19 og ha navnene på de varamenn som de ønsker å få oppnevnt.

Formannen: Er det noen av komiteens medlemmer som har noe i mot den fremgangsmåte som er foreslått av Stortingets president med hensyn til spørsmålet om varamenn? Jeg vil gjerne si at jeg er enig med hr. Hambro i at det burde vel oppnevnes noen flere. Hvis Bondepartiet og Kristelig Folkeparti bare har *en* varamann hver, kan det jo hende at også han vil være forhindret fra å møte, og da bør det være klart hvem man skal henvende seg til.

Da ingen har uttalt seg imot, anser jeg det som godkjent. Vi tar da en alminnelig diskusjon, eller noen av medlemmene vil kanskje rette spørsmål til de regjeringsmedlemmer som er til stede.

Hambro: Jeg vil gjerne spørre justisministeren hvorledes det er med overvåkingstjenesten. De særlige forhold skaper en viss uro i landet når det gjelder kommunistenes stilling, og ganske særlig gjelder det naturligvis det som har vært berørt her før, de kommunister som sitter som tillitsmenn i Heimevernet og for øvrig innehar betrodde stillinger. Det er jo erfaringsmessig nå i de forskjellige land at man må regne med at kommunistene ikke føler seg som tjenere for landets interesser, men for, hva de selv formodentlig vil si, verdensomspennende interesser. De må med grunn mistenkes for å stå i et etterretningsvesens tjeneste som ikke egentlig føler noen varm deltagelse for Norges anstrengelser, og det spesielt i den situasjon som man står oppe i i dag. Jeg vil gjerne vite om det er noen opplysninger som kan gis om disse ting, som føles meget sterkt i store kretser av folket og som naturligvis er mest aktuelt lengst nordpå.

Statsråd Gundersen: Jeg har jo ved tidligere anledninger redegjort for denne overvåkingstjenesten, jeg vet ikke om det er noen grunn til å gjenta det nå. Apparatet er forholdsvis lite, men jeg tror at det innenfor den ramme det nå en gang har, er nokså effektivt. Det savner en del tekniske hjelpemidler, og det består naturligvis ikke bare av øvede folk. Man har vært nødt til å bygge det opp etter hvert og til å ta inn nye folk etter hvert. Men selvsagt er apparatet intenst oppmerksom på den fare som truer fra kommunistene. Det er i grunnen i dag den eneste retning arbeidet har i det store og hele, og man er rundt om i landet nokså godt forberedt på å slå til fort hvis situasjonen tilsier det. Det vet man jo at der savner vi lovhjæmmel for de tiltak vi gjerne vil gjennomføre i en sådan situasjon, det var altså den hjemmel man skulle få i den såkalte krigslov. Men bortsett fra det ligger altså der planene klare og registrene klare i det omfang som er tilstrekkelig. Blir situasjonen kritisk, så sier det seg selv at man får slå til enten man har hjemmel eller ikke og så få den etterpå.

Jeg har ikke lyst til, synes jeg, å gi detaljopplysninger og slikt, det er jeg ikke forberedt på heller. Hvis det er noe spesielt hr. Hambro tenker på, kunne han kanskje nevne det.

Hambro: Nei, jeg kan være enig i at man skal ikke en gang her drøfte dette for inngående. Men jeg ville gjerne vite at det er visse skritt som er truffet. For øvrig vil jeg gjerne si at jeg er enig med forsvarsministeren i at man kan gå til det som han kalte det første trinn, eller det første stadium, og at det formodentlig bare ville skape unødig engstelse om man forsøkte å gå noe lenger nå. Jeg tror også at det i de fullmakter han gjorde rede for, ligger den tilstrekkelige bemyndigelse for Regjeringen til å handle og hvis det skulle hende ting av en videre rekkevidde enn man i øyeblikket har klarhet over vil jo allikevel Stortinget bli innkalt.

Formannen: Før jeg gir ordet til neste taler, vil jeg gjøre oppmerksom på at det nå ringes sammen til møte. Det var vår opprinnelige plan at hvis vi ikke ble ferdig til odelstingsmøtet og lagtingsmøtet skulle begynne, skulle vi samles igjen etterat Odelstingets møte var slutt. Jeg vil gjerne høre om medlemmene ser det slik at de nå kan være borte fra disse møter den tid som trenges, eller om vi heller skal avbryte nå og fortsette senere.

Sven Nielsen: Det er jo kanskje enkelte viktige saker som skal behandles både i Odelstinget og Lagtinget, men jeg synes det får vike for det som skal behandles her. Det er ingen sammenligning der.

Torp: Jeg skal ikke ta opp noen debatt om det. Men det er spørsmål om vi skal fortsette nå eller samles igjen ut på natten en gang. Jeg er villig til å møte ut på natten en gang, så viktig ser jeg det.

Hambro: Jeg tror ikke en samling ut på natten er noe særlig tjenlig. Vi har ikke behov for noen midnattskommisjon. Hvis vi kan samles igjen når Odelstinget er ferdig, tror jeg ikke Odelstinget vil kreve særlig lang tid for sitt møte. Lagtinget vil jo komme til å ha et meget langt møte. Men de fleste medlemmer av denne komite har sete i Odelstinget, her er meget få lagtingsmedlemmer til stede, det er hr. Lothe, hr. Konrad Knudsen og hr. Sven Nielsen, og da ingen av dem behøver å ta ordet i Lagtinget, så er det ikke så forferdelig nødvendig at de er der.

Sven Nielsen: Nei, jeg har heller ikke tenkt på det.

Hambro: Men det er noen av oss som må snakke litegrann i Odelstinget, så jeg tror vi bør etterkomme klokken lyd og få satt odelstingsmøtet, og da vil vi jo hurtig se hvorledes det går. Og jeg vil minne om at vi skal ha møte i valgkomiteen og i utvalget siden for å bringe disse ting i skikk. Jeg tror derfor det er best at man går opp for å delta i Odelstingets møte.

Formannen: Jeg forstår det slik at stemningen nå er for at vi avbryter møtet, og så heller komme tilbake etter at odelstingsmøtet er slutt, og da vil jeg gjerne oppfordre Odelstingets medlemmer til å bidra sitt til at Odelstingets møte kan bli kort.

Moseid: Det er en enkelt bemerkning jeg gjerne vil gjøre nå med en gang. Personlig mener jeg at Regjeringen straks bør sørge for å få fornyet den fullmakt som den har. Det burde kunne gjøres allerede i morgen. Det kan gjøres som en rent formell affære.

Møtet hevet kl. 18.

